

לוח 1 – שער העבודה

נושא העבודה

גירושין

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

הנושא שבחרתי לעסוק בו הוא דיני גירושין. נושא זה מאוד קרוב אליי מכיוון שרבים מן הסובבים אותי חוו לאחרונה את תהליך הגירושין, ובתור אחת שלא בקיאה בנושא זה, שאלתי את עצמי שאלות רבות על כך. לדוגמא, איך מתנהל תהליך הגירושין, האם מאפשרים לכל זוג להתגרש, האם צריך ששני בני הזוג יסכימו לתהליך זה או שניתן להסתפק בהסכמה חד צדדית-של בן זוג אחד בלבד, האם יש מקום מסוים שבו מתגרשים, מהן העילות השונות לגירושין ומה קורה כאשר אחד הצדדים אינו מסכים לגירושין ועוד.

נושא זה חשוב מאוד בחיינו ויכול לתת לנו תועלת רבה בחיינו הבוגרים, בשל העובדה כי כיום זוגות רבים מתגרשים, אחד מתוך שלושה זוגות בישראל מתגרשים ותהליך זה נעשה נפוץ כיום מאשר בעבר.

לסיום, אני מקווה שקריאת העבודה תהיה מהנה ומעניינת גם עבורכם, אשר גם אתם הקוראים תלמדו ותגלו דברים חדשים, כמו שאני גיליתי במהלך כתיבת העבודה.

תוכן עניינים

4	מבוא	פרק ראשון
5-6	מקור בתורה	פרק שני
7	גירושין במשפט העברי	פרק שלישי
8	מאמרו של פנחס שיפמן	פרק רביעי
9	גירושין במשפט הישראלי	פרק חמישי
10-13	עילות לגירושין	פרק שישי
14-16	סרבנות גט	פרק שביעי
17-22	פסקי דין	פרק שביעי
23	השוואה בין המשפט העברי לישראלי	פרק שביעי
24		ביבליוגרפיה

מבוא

נושא העבודה הינו גירושין. בשנים האחרונות מספר מקרי הגירושין בארץ עלה בצורה

משמעותית, אחד מתוך שלושה זוגות בישראל מתגרשים. זהו נתון מדאיג בחברה שלנו. בנוסף, נושא זה לצערי הפך קרוב לליבי בגלל שרבים מהאנשים הסובבים אותי, כגון דודים, חברים, עברו את התהליך הארוך והקשה הזה. לכן שמחתי לחקור ולהבין לעומק את עניין הגירושין, ומצבים מסוימים בעניין זה.

במהלך קריאת העבודה שלי, הקורא יוכל להיחשף לשאלות רבות אשר אענה עליהם במהלך העבודה.

השאלה העיקרית בה עסקתי במהלך כתיבת עבודת המחקר שלי היא "מהן העילות השונות לגירושין ומה קורה כאשר אחד הצדדים מסרב לגירושין?".

בעבודתי בחנתי את העילות לגירושין, מעמד האישה ומעמד הגבר בתהליך הגירושין, הליך כריתת הגט, מי מקבל גט, מי הם סרבני גט וכיצד ניתן "לגבור" עליהם, הן במשפט העברי והן במשפט הישראלי.

בחרתי להתמקד בנושא זה כיוון שבתור נערה אני מודעת לכך שלא מתחשבים בטובת האישה בתהליך זה, הגבר הוא במעמד גבוה יותר ורציתי לחקור מהן העילות לגירושין וכיצד מתבצע התהליך.

המקור בתורה

התורה מייחדת פסוקים בודדים בלבד לנושא הגירושין –

א "כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָעֵלָהּ; וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו, כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרֹת דָּבָר - וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ, וְשָׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ."¹ ניתן לראות בפסוקים תיאור של כל הקשר בין בני הזוג מהרגע שהם התחתנו ("כי יקח איש אשה ובעלה"), תיאור עילת גירושין ("אם לא תמצא חן בעיניו", "כי מצא בה ערות דבר") ותיאור נתינת הגט וגירוש האישה ("וכתב לה ספר כריתות.. ושילחה מביתו").

לכאורה, נראה שמטרתה העיקרית של הפרשייה היא ההלכה האוסרת את חזרת האישה לבעלה הראשון אחרי נישואיה השניים. אך הפסוקים האלה נותנים לנו מידע רחב הרבה יותר בנוגע לעילות הגירושין, תהליך גירוש האישה, כריתת גט ומסירתו, ועוד הלכות הנוגעות לעניין.

ניתן לראות בפסוקים תיאור של כל הקשר בין בני הזוג מהרגע שהם התחתנו ("כי יקח איש אשה ובעלה"), תיאור עילת גירושין ("אם לא תמצא חן בעיניו", "כי מצא בה ערות דבר") ותיאור נתינת הגט וגירוש האישה ("וכתב לה ספר כריתות.. ושילחה מביתו").

חז"ל דיברו על חומרת הגירושין וראו בגירושין אסון למשפחה, ואמרו "כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות". כלומר, פירוק משפחה הוא אסון לבני הזוג ובעיקר לילדים הנותרים ללא משען ברור.

בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו, אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר (דברים, כ"ד, א') "כי מצא בה ערות דבר".

¹ דברים פרק כד', פסוק א'

המשנה מציגה שלוש עמדות ביחס לשלמות המשפחה: בית שמאי אומרים כי אפשר לשבור את המסגרת המשפחתית רק אם הבעל מצא באישה "ערוות דבר" – אם נשברה המסגרת המשפחתית לחלוטין.

בית הלל מדגישים ב"ערוות דבר" את המילה "דבר", כלומר כל דבר שהוא ומוסיפים, "אפילו הקדיחה תבשילו? – אם אין הסכמה בין בני הזוג, וכל נושא הופך להיות מוקד למריבה, ייפרדו.

עיקר הגירושין

- על פי כללי הדין היהודי, חייבים להיות שבעה דברים כדי שהאישה תתגרש והם:
- א. שהבעל יגרש את האישה רק מרצונו, "והיה אם לא תמצא חן בעיניו, וכתב לה ספר כריתות". מכאן שאינו מגרש אלא מרצונו ואם נתגרשה שלא מרצונו אינה מגורשת.
 - ב. שיגרש בכתב, ולא בדרך אחרת.
 - ג. שייתן הבעל או שלוחו את הגט לידה של האישה, ולא שתיקח אותו האישה.
 - ד. שהגט יינתן לאישה או לשליחה, שנאמר: "ונתן בידה". שליחה יכול אף הוא לקבל את הגט, כי שליח הוא כמו השולח.
 - ה. שייתן את הגט לאישה בפני עדים.
 - ו. שייתן את הגט לשם גירושין, ולא שייתן את הגט כאילו הוא שטר חוב או דבר אחר.
 - ז. מדרבנן: שתקבל האישה את הגט מרצונה החופשי. תקנה זו היא אחת התקנות של רבנו גרשם מאור הגולה, שהטיל חרם שלא לגרש אישה בעל כורחה.

עילות לגירושין

המשנה מציגה שלוש עמדות ביחס לשלמות המשפחה:

האחת, בית שמאי, האומרים כי אפשר לשבור את המסגרת המשפחתית רק אם הבעל מצא באישה "ערוות דבר". ב"ערוות דבר" הכוונה לענייני מוסר, פריצות. צריך להיות פגם לפריצות. בנוסף לפי דברי בית שמאי כאשר אישה מגורשת היא נחשבת לאישה "גמורה", כלומר אף אחד לא ייקח אותה ויתחתן איתה בשנית.

השנייה, בית הלל, המדגישים ב"ערוות דבר" את המילה "דבר", כלומר כל דבר שהוא ומוסיפים, "אפילו הקדיחה תבשילו? – אם אין הסכמה בין בני הזוג, וכל נושא הופך להיות מוקד למריבה, ייפרדו. זוהי עילה רצינית ומוצדקת לגירוש האישה על ידי הבעל. גם אצל בית הלל לאישה גרושה יהיה קשה להתחתן שנית.

השלישית, בניגוד מוחלט לבית שמאי ובית הלל, רבי עקיבא, שאהבתו לרחל אשתו הייתה לסמל המסירות בין בני זוג, אינו יכול לשער שאדם יחשוב שאישה אחרת נאה יותר מאשתו. כלומר, אם אדם אינו רואה את חייו עם אשתו בחיים שלמים – ייפרדו. ומוסיף כי לאישה גרושה יש אפשרות להתחתן שוב.

מאמרו של פנחס שיפמן

לפי פנחס שיפמן, הגירושין מנתקים את הקשר שהיה תקף בין בני הזוג, ופעולתם היא מכאן ולהבא בלבד. גם אחרי הגירושין ייחשבו הצדדים כמו שהיו בעבר בעל ואישה. נוסף לכך, אם היו הנישואין בטלים מעיקרם רשאי כל בית משפט, בכל הליך, לפי טענה של כל אדם לקבוע את בטלותם. לעומת זאת לא ניתנים גירושים אלא ה"התקפה ישירה", כלומר בהליך מיוחד הנפתח לשם כך, לפי בקשתו של אחד מבני הזוג בלבד.

הגירושין בדין היהודי אינם פעולה שיפוטית, לא בית המשפט או בית הדין הוא אשר מתיר את קשר הנישואין, כי אם הצדדים עצמם, ולאחר תקנת דרבנו גרשום, לפני כאלף שנה, יש צורך בהסכמת שני בני הזוג לגירושין. רבינו גרשום תיקן בכדי להשוות כוח האישה לכוח האיש, כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו, כך האישה אינה מתגרשת אלא לרצונה.

התרת הנישואין בדין היהודי היא, כאמור, פעולה של הצדדים עצמם. לא נדרשת הוכחה מצד בני הזוג על קיום עילת גירושין. רצונם של בני הזוג להתגרש מספיק, ואין כופים עליהם את הנישואין על אפם ועל חמתם. כלומר, נדרש שיתוף פעולה רצוני מצד בני הזוג בביצוע ההליך. ללא שיתוף פעולה שכזה אין הגירושין יוצאים לפועל.

בני הזוג מגורשים ברגע שהגט נמסר בפועל על ידי הבעל לידי האישה. אמנם כאן יש הבדל בין מעמדה של האישה למעמדו של האיש. לפי דין תורה, מותר היה הגבר במספר נשים ולכן במקרים מיוחדים ניתן גם היום, לאחר חרם דרבנו גרשום האוסר לשאת אישה על אשתו, לתת לו "היתר נישואין" המרשה לו לשאת אישה שנייה. לעומת זאת, אין אפשרות ל"היתר נישואין" שכזה לאישה, אשר מנועה להינשא כל עוד לא נתן בעלה גט.

גירושין במשפט ישראלי

המשפט הישראלי בנוגע לגירושין, מבוסס כולו על המשפט העברי.

ענייני הגירושין במדינת ישראל מוסדרים בחוק שיפוט בתי הדיינים 1953 הנותן לבתי הדין הרבניים את הסמכות הבלעדית לפסוק בכל ענייני הנישואין והגירושין מנגד, חוק בתי הדין לענייני משפחה 1995 נותן גם לבתי הדין לענייני משפחה את הסמכות לפסוק בעניינים הנ"ל.

ומשום התנגשות הסמכויות האלה נוצר מצב של מרוץ סמכויות.

מרוץ סמכויות - בישראל, קיימות שתי סוגי ערכאות העוסקות בעניינים הנוגעים לגירושין, בתי הדין הרבניים ובתי המשפט לענייני משפחה.

לפי סעיף 1 לחוק², נישואים וגירושין של יהודים בישראל, אזרחי המדינה או תושביה, נמצאים בסמכותם הייחודית של בתי הדין הרבניים. בתי הדין מוסמכים לדון גם בעניינים שונים הנלווים לגירושין ו'כרוכים' עם תביעת גירושין, אך בנושאים אלו קיימת סמכות מקבילה למערכת האזרחית- בית המשפט לענייני משפחה. העניינים העיקריים המצויים בסמכות מקבילה של הערכאות הם: מזונות האישה, מזונות ילדים, משמורת ילדים וחלוקת רכוש.

² חוק שיפוט בתי הדיינים 1953.

עילות לגירושין במשפט הישראלי

זכות האישה לגירושין

את הנימוקים המצדיקים את דרישת האישה לחייב את הבעל למתן גט יש לחלק לשני

סוגים: (א) נימוקים אובייקטיביים הקשורים לבעל

(ב) נימוקים הכרוכים בהתנהגות הבעל

נימוקים אובייקטיביים

ראשית, אם מתגלה כי לבעל יש מומים או מחלות (פיזיות או נפשיות). אין זה חשוב אם הם היו קיימים לפני הנישואין או נתגלו לאחר מכן. בשני המקרים זכאית האישה לקבל את הגט עם הכתובה. אלא שבנוגע למומים שקדמו לנישואין, עליה להוכיח שלא ידעה על אודות קיומם לפני כן.³

שנית, האישה יכולה לטעון שהבעל אינו מסוגל להוליד, מחמת טעמים התלויים במום שבו.⁴ אך מאחר שאין האישה מצווה על פרייה ורבייה, אין בטענה זו כדי לבסס תביעה לגט. לכן, העובדה העיקרית שעל האישה להוכיח, כדי להראות שהיא תובעת את הגט, רק מפני שהיא אינה יכולה להיבנות ממנו וחפצה בילדים, וכי הם נשואים למעלה מעשר שנים בלא שנולדו להם ילדים.⁵

עילה נוספת היא טענת האישה שהבעל אינו מסוגל לקיים חובת עונה. האישה זכאית לחיי אישות ולקיום חובת עונה מצד הבעל גם אם יש לה ילדים, בין מנישואין קודמים ובין מבעלה הנוכחי. לכן יכולה האישה לטעון כי אין לבעל, גבורת אנשים (כוח גברא) ולכן אינו מסוגל לחיות עמה חיי אישות ולקיים חובת עונה. כאן אין מדובר בשאלה של

³ רמב"ם, אישות, פרק כה, הלכה יא.

⁴ רמב"ם, אישות, פרק טו, הלכות ח-י.

⁵ רמב"ם, אישות, פרק טו, הלכה י.

הקמת משפחה, אלא של חיי אישות בלבד. לכן תהא בטענתה, שאין לו גבורת אנשים, עילה מספקת לתביעת גט מצידה, וטענתו שיש להם ילדים אין בה תשובה לתביעתה.

יחד עם זאת ישנן עילות שיכולה לטעון האישה בנוגע להתנהגות הבעל.

האישה רשאית לדרוש גט במידה והבעל מסרב לקיים את חובת העונה. כאשר מסרב

הבעל לחיות חיי אישות עם אשתו, בין שהוא ממשיך לשבת עמה באותו בית ובין

שהוא נוטש אותה, הוא נחשב כמורד. כתוצאה ממרדו זכאית האישה לדרוש גט.

בנוסף תוכל האישה לדרוש גט כאשר הבעל מסרב לתת לה מזונות, מדובר בטענתה

של האישה שהבעל אינו נותן לה מזונות, אף שיש בכוחו לתתם או שהיה בכוחו לתתם

אילו היה עובד. הטענה היא שלמרות שהבעל אומר במפורש, או על ידי התנהגותו,

"איני זן ואיני מפרנס". אם סבור בית הדין שהוכח כי הבעל נמנע – בלי הצדקה חוקית

– לשאת במזונות האישה, זכאית האישה לדרוש את חיובו במתן הגט.

יתר על כן האישה תוכל לבקש גט אם תוכיח כי הבעל מתנהג עמה שלא כדין, מתנהג

עמה כפושע. וכי הדבר קורה בקביעות ולא היה מקרה חד פעמי, היינו, בכוונה רעה

ולכן אין לדרוש מהאישה שתמשיך לחיות עמו. בקבוצה זו של עילות גירושין באים

מקרים שבהם הבעל נוהג להכות את האישה או להעליבה או לקלל אותה. כלומר,

מדובר בהפרה ממושכת של דברי חז"ל "שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו

ואוהב כגופו, ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי ממונו, ולא יטיל עליה אימה יתירה

ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רגז"⁶

העילה האחרונה שהאישה תוכל לטעון לכדי גירושין היא בגידת הבעל. בגידת הבעל

התגבשה כעילת גירושין בעקבות חרם דרבנו גרשום, שאסר על הבעל ריבוי נשים.

המקור העיקרי בספרות ההלכה לעניין זכות האישה לגירושין עקב בגידת הבעל הוא

⁶ רמב"ם, אישות, פרק טו, הלכה יט

ספר אגודה⁷. לפיכך, בגידת הבעל כעילת גירושין מכונה אצל הפוסקים "רועה זונות". העילה של בגידת הבעל מעוגנת בשורת נימוקים נוספים והם: מניעת עונה מאשתו וסכנה לאשתו מכיוון שהוא עלול להדביק אותה במחלה.

זכות הבעל לגירושין

גם לעניין זכות הבעל לגירושין יש להבחין בין שני סוגים של נימוקים:

(א) נימוקים אובייקטיביים שאינם תלויים בהתנהגותה של האישה.

(ב) נימוקים התלויים בהתנהגותה של האישה.

ראשית, אם מתגלה כי יש לאישה מומים או מחלות (בין אם פיזיות ובין אם נפשיות) הגורמים לכך שהאישה לא ראויה או שהיא אינה מסוגלת לקיים חיי אישות. ובנוסף על הבעל להוכיח כי המומים לא היו ידועים לו ואף לא יכול היה לדעת על קיומם.

שנית, הבעל זכאי לגירושין גם במקרה שלא נולדו לו ילדים (גם לא מאישה אחרת) והוא חי עם אשתו עשר שנים בלא שהיא ילדה. לפי המקורות, הייתה לבית הדין במקרה זה הסמכות לאכוף לגירושין לא רק את האישה אלא גם את הבעל, שכן הוא מצווה על פרייה ורבייה. ישנו סייג למסכות בית הדין לאכוף לגירושין, הרמ"א פסק שבזמן הזה אין כופים את הבע מחרמת סיבה זו לגרש את אשתו. כלומר אם אין הבעל רוצה לגרש את האישה, הוא רשאי להמשיך לחיות עמה⁸.

ישנן ארבע עילות התלויות בהתנהגות האישה:

העילה הראשונה שיכול הבעל לדרוש מאשתו לקבלת הגט היא כאשר האישה "עוברת כל דת משה". כלומר האישה מכשילה את בעלה על ידי כך שהיא גורמת לו לעבור

⁷ הרב אלכסנדר זוסלין הכהן, ספר אגודה, יבמות, סה. (לרשום במובאות בסוף העבודה את הסיפור הארוך)
⁸ על פי שו"ת הריב"ש, סימן טו

עבירות על דיני הדת, מאכילה אותו באוכל לא כשר או קיימה איתו יחסי אישות בעת נידתה והעלימה זאת ממנו.

העילה השנייה היא כאשר אישה "עוברת על דת יהודית", ביטוי זה מתאר אישה שמתלבשת לא בצניעות ומתנהגת בפריצות. ולכן אין לדרוש מהבעל שימשיך לחיות עמה⁹. מדובר גם במקרים של אלימות פיזית או מילולית כלפי הבעל. וכמו האישה, גם על הבעל קיימת חובת ההוכחה כי מקרים אלו קורים פעמים רבות וכי פעולות אלו של האישה הן על מנת לגרום להפרעה מכוונת בחיי המשפחה המשותפים והתקינים שלהם.

עילה נוספת לתביעת הבעל לגירושין קיימת כשהוא טוען שהאישה אשמה במעשי כיעור, כלומר במעשים מכוערים אשר, לפי שיקול דעתו של בית הדין, יש בהם כדי להצדיק את החשד החמור שהיא זנתה תחת בעלה, אם כי אין עדים לזנות ממש¹⁰ על הבעל להוכיח את העובדות על פי שני עדים. אם מעשי הכיעור הוכחו כדין, זכאי הבעל לגרש את האישה, אך אין הוא מחויב לגרשה ואף רשאי לסלוח לה ולהמשיך לחיות עמה, אם הוא רוצה בכך.

העילה הרביעית היא המקרה היחידי שבו אין רשאי לסלוח לאשתו, והוא כאשר היא "זנתה תחת בעלה", היינו מרצונה¹¹. איסור "לא תנאף" (שמות כ' 14) נוגע לבגידה של אישה בבעלה עם אדם זר. במקרה זה, אסור לבעל להמשיך לחיות עם אשתו חיי אישות¹².

⁹ רמב"ם, אישות, פרק כד, הלכה יב, יד.

¹⁰ רמב"ם, אישות, פרק כד, הלכה טו.

¹¹ גם עם נוכרי. מדובר בזנות של ממש, אבל לא אם הוכח רק שהתייחדה עם איש אחר. אין אוסרים אשת-איש מפאת הייחוד בלבד, ואפשר שיהא בייחוד משום הוכחת "כיעור" במובן הנזכר לעיל.

¹² רמב"ם, אישות, פרק כד, הלכה יז-יח.

סרבנות גט

במדינת ישראל חלים דיני ישראל על גירושין של יהודים, תושבי המדינה או אזרחיה¹³ לפי דיני ישראל נעשים הגירושין על ידי פעולה מצד הבעל שבה הוא מוסר לאישה את גט הפיטורין (בקיצור גט), הנקרא בלשון הכתוב "ספר כריתות" (דברים כה 1).

הגט הוא מסמך שבו מציינים בפירוט ובדייקנות רבה את שמות הבעל והאישה, את מקומות מגוריהם ואת הזמן, והכול – כדי למנוע אפשרות של החלפת השמות והזמן העלולה להביא לידי פסלות הגט. מהרגע שהגט מגיע לרשות האישה, היא חדלה מלהיות אשת-איש.

במהלך טקס הגירושין יבקשו שלושה דייני בית הדין לדעת שכוונתם של הצדדים בעניין הגירושין היא אמיתית. טקס הגירושין כולל: שלב בירור השמות (השלב המופרד מיתר השלבים), שלב ביטול מודעות, שלב כתיבת הגט ושלב מסירת הגט יתקיימו ביום אחד ברצף.

שלב בירור השמות - נועד לוודא ולאמת את שמותיהם של בני הזוג המתגרשים. שלב ביטול המודעות - זהו שלב מהותי וטקסי, המתחיל את סידור הגט. 3 דיינים של בית הדין יזמינו את בני הזוג, ישוחחו עימם, ויוודאו שהגירושין הם מרצונם החופשי. שלב כתיבת הגט - שלב זה הוא בעיקרו שלב טקסי. סופר שהוא מומחה לכתיבת כתבי קודש כותב באופן קפדני את הגט באמצעות דיו על גבי קלף. כתיבתו של הגט נכתבת ב- 12 שורות שוות. הגט נכתב בגוף ראשון, ולשונו ארמית שתתורגם בהמשך ללשון בני הזוג.

¹³ סעיפים 1, 2 ו-3 של חוק שיפוט בתי הדיינים, גם אם נישואיהם היו בחו"ל וגם אם היו נישואין אזרחיים. מה גם שכל הכרוך בעניין גירושין נתון לסמכותו הייחודית של בתי הדין הרבני והרי הוא דן לפי דין תורה.

מסירת הגט - שלב טקסי המסיים את חיי הנישואין של בני הזוג. מדובר בטקס של מסירת הקלף עליו נכתב הגט, המתקיים בנוכחות בני הזוג, המלווים, דייני בית הדין, והעדים.

לאחר שהבנו מהו גט וכיצד התהליך מתרחש, אציג לכם מהו סרבנות גט וכיצד פותרים את הבעיה הזו.

סרבנות גט מתרחשת כאשר בעל מסרב לציית לפסק דין המצווה עליו לגרש את אשתו ובית הדין מתיר לכפות אותו. לשם כך, משתמט לעיתים מכך על ידי בריחה לחו"ל או על ידי סירוב עקשני.

לפי דין תורה, חייב אמנם הגט להיות ברצונו של הבעל, אך במקרים מיוחדים, המוגדרים בהלכה עצמה¹⁴, מותר לכפות אותו בבחינת "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"¹⁵. לפי דין תורה מותר לכפות אותו באמצעים גופניים שונים, כגון מלקות, אך לפי חוק המדינה¹⁶, האמצעי היחיד לכפיה הוא באמצעות מאסר, ותנאי מוקדם לצו מאסר זה הוא צו כפיה בפסק דין סופי של בית דין רבני, שהוצאתו לפועל מסורה לבית המשפט המחוזי לפי בקשתו של היועץ המשפטי לממשלה.

יחד עם זאת, בתי הדין מסרבים להוציא צווי כפייה ואולם יש להדגיש שרק במקרים יוצאים מן הכלל נותנים בתי הדין הרבניים צווים לפיהם מותר לכפות את הגבר במתן גט. הבעיה העיקרית, הרווחת, היא שלכתחילה בית הדין אינו פוסק על כפיית גט אלא, מסתפק בהוראה המחייבת את הבעל במתן גט, והוראה שכזאת איננה ניתנת לביצוע במישרין אלא על האישה לשאת ולתת עם הבעל כדי להשיג את הסכמתו. חוסר נכונותו של בית הדין נובעת לעיתים משיקולי חומרה. החומרה המיוחדת שהדין

¹⁴ לא כאן המקום להצגה מפורטת של עילות הגירושין בדין היהודי. ראה לעיל עילות הגירושין בפירוט בפרק שישי

¹⁵ על הניגוד הרעיוני בין דרישת הרצון לבין אפשרות הכפייה.

¹⁶ סעיף 6 של חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953.

מייחס לאיסור אשת-איש מביאה תמיד לחשש שמא הגט אשר כופים על הבעל הוא "גט מעושה שלא כדין", כלומר, גט שניתן על ידי הבעל שלא מרצונו החופשי לגרש את אשתו, אלא כדי להסיר מעליו אמצעי לחץ וענישה שונים שהופעלו עליו, כמו מאסר או הטלת קנסות כספיים.

צווי הגבלה כסנקציה על אי ציות לפסק דין של גירושין. שינוי חשוב הוכנס על ידי חוק בתי הדין רבניים, התשנ"ה – 1995. לפי חוק זה, אם "קבע בית הדין רבני, בפסק דין, שאיש ייתן גט לאשתו", ניתן לכפות עליו ציות לפסק הדין, על ידי צו-הגבלה הפוגע בזכויותיו האזרחיות, כמפורט בחוק¹⁷. חוק זה מבוסס על המושג ההלכתי של "הרחקה דרבנו תם", שעל פיו מותר לנקוט אמצעי נידוי והרחקה כלפי סרבן גט.

פסקי דין

¹⁷ צו הגבלה יכול לפגום בזכויות הבאות, כולם או מקצתן: (1) לצאת מן הארץ; (2) לקבל דרכון ישראלי או תעודת מעבר לפי חוק הדרכונים, להחזיק בהם או להאריך את תקפם; (3) לקבל, להחזיק או לחדש רישיון נהיגה; (4) להתמנות, להיבחר או לשמש במשרה על פי דין או במשרה בגוף מבוקר; (5) לעסוק במקצוע שהעיסוק בו מסודר על פי דין או להפעיל עזק הטעון רישוי או היתר על פי דין; (6) לפתוח או להחזיק חשבון בנק או למשוך שיקים מחשבון בנק; (7) לקבל רישיון לתהליך חופשי כאסיר, לקבל חופשה מיוחדת, או הקדמת שחרור.

בפני: כב' השופט סארי ג'יוסי תאריך: 19/08/2008

תובע: פלוני (עו"ד רובין יהושע)

נתבעת: פלונית (עו"ד יובל ריימונד)

פסק דין¹⁸

ההליר: בין התובע לבין הנתבעת נערכו שני הסכמים: הראשון-הסכם גירושין שאושר על ידי בית המשפט וקיבל תוקף של פסק דין, והשני-הסכם העוסק בשינויים שערכו הצדדים בשיעור דמי המזונות. התובע עותר למתן פסק דין הצהרתי לפיו שני ההסכמים הנ"ל הינם חסרי נפקות משפטית וכי הם בטלים, הראשון בהיותו הסכם למראית עין בלבד ואילו השני משנכרת עקב טעות, הטעיה ועושק.

השאלה העומדת בפני בית המשפט: האם יכול הנתבע, לאחר שחתם על הסכם גירושין שאושר לבקשתו וניתן לו תוקף של פסק דין, לטעון כי ההסכם נכרת למראית עין בלבד וכי הוא ופסק הדין בטלים בהתאם לסעיף 13 לחוק החוזים?

רקע עובדתי:

¹⁸ תמ"ש בית המשפט לענייני משפחה בנצרת, 005052/00, פלוני נ' פלונית.

-התובע והנתבעת נישאו זה לזו כדת משה וישראל ביום 29.2.94 ומנישואין אלה נולדו להם שני ילדים: בן יליד 22.1.95 ובת ילידת 17.5.98.

-בני הזוג ערכו הסכם גירושין בתאריך 23.08.00 ולבקשתם המשותפת אישר בית המשפט בתאריך 19.09.00 את הסכם הגירושין ונתן לו תוקף של פסק דין. ביום 07.11.02 התגרשו בני הזוג בבית הדין הרבני בגט פיטורין.

טענות התובע:

- ההסכם הראשון נכרת למראית עין בלבד, ומטרתו הייתה שמירה על רכושם המשותף של בני הזוג והברחתו, בעקבות חוב משותף שצברו בני הזוג במהלך נישואיהם.

- למרות הסכם הגירושין, בני הזוג המשיכו להתגורר יחדיו בדירתם המשותפת, וניהלו חיי משפחה ומשק בית משותף. ניהלו חשבונות בנק משותפים וטיילו ביחד בחו"ל. -בני הזוג המשיכו להתגורר ביחד אך הוא נאלץ לעזוב את דירתם המשותפת מכיוון שהנתבעת יזמה ויכוחים ומריבות בלתי פוסקים עד שחיי הנישואין הגיעו עד לכדי משבר עמוק.

- בהסתמך על הסכם הגירושין הפיקטיבי, נפתחו נגב התובע הליכי הוצאה לפועל לגביית מזונות הקטינים. בעקבות זאת, מצבו הכלכלי של התובע הלך והתדרדר, הוא נעצר ובהמשך שוחרר למעצר בית למשך ששה חודשים.

-הנתבעת הסתירה מפני ראש ההוצאה לפועל את העובדה שבני הזוג התגוררו יחד וניהלו משק בית משותף למשך שנתיים לאחר עריכת הסכם הגירושין.

- התובע טוען כי מצבו הכלכלי והנפשי היה קשה ולכן הוא נאלץ לחתום על ההסכם הנוגע למזונות הילדים, שלא מרצון וללא מודעות לזכויותיו. התובע מוסיף ואומר כי

הסכם זה נערך באופן חד צדדי על ידי הנתבעת והוא אינו קיבל כל יעוץ משפטי לגבי ההסכם.

-התובע טוען כי ההסכם הינו חסר תוקף משפטי מאחר ולא אושר על ידי בית המשפט לענייני משפחה, וכי הינו בטל מאחר והוא נחתם בשל טעות מצדו, הטעיה, כפייה ועושה מצידה של הנתבעת.

טענות הנתבעת:

- הנתבעת מכחישה את טענות התובע ועותרת לדחיית התביעה נגדה.

- הנתבעת מציינת כי שני ההסכמים הינם הסכמים אמיתיים, שנערכו מתוך הבנה והסכמה הדדית ומשקפים את דעת בני הזוג ללא כוונה או מטרה אחרת מלבד הסדרת ענייני הממון והמזונות.

-הנתבעת מסבירה, כי הסיבה האמיתית לגירושין נעוצה בהתמכרותו של התובע להימורים, בהתנהגותו האלימה ובשימושיו מדי פעם בסמים קלים.

-בנוגע לחובות, מדובר בחובות אישיים של התובע בלבד בעקבות התמכרותו להימורים, ואין קשר לעריכת הסכם הגירושין.

-הנתבעת הייתה מוכנה לעשות ניסיון שלום בית, אך ניסיון זה לא צלח, שכן התובע היה מגיע לבית מדי פעם, עושה ככל העולה על רוחו מבלי להתחשב בנתבעת ובקטינים.

-באשר להסכם השני (מזונות), התובע חתם על הסכם זה לאחר שהות של מחשבה, כי הוא שקל את ההסכם, בדק אותו וקיבל ייעוץ לגביו. ומוסיפה כי הסכם זה מיטיב דווקא עם התובע, שכן במסגרתו היא ויתרה על חובות כספיים רבים שחב לה הנתבעת והפחיתה את דמי המזונות.

דין והכרעה :

- דחיית התביעה וחיוב התובע לשלם לנתבעת הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בסך של 10,000 ₪ בתוספת מע"מ.

פסק דין

תמ"ש בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק בג"ץ 4602/13
בג"ץ 9780/17

בפני: כבוד השופט י' עמית
תאריך 21.10.2018
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופט א' שטיין

עותרת: פלונית (עו"ד איל מנחם)

משיב: פלוני(עו"ד ברוך אבוקרט)

פסק דין¹⁹

ההליך: עתירה כנגד פסק דין של בית הדין הרבני הגדול העוסק בסוגיה של שיתוף ספציפי בבית המגורים שהובא לנישואין ע"י הבעל ונרשם ע"ש הבעל.

¹⁹ תמ"ש בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, 9780/17, פלונית נ' פלוני

העתירה מעוררת את השאלה אם יש מקום להתערבותו של בית משפט זה בפסק דינו של בית הדין הרבני הגדול עקב מתן משקל לבגידה הנטענת של בת הזוג.

האישה (העותרת) טענה לקיומה של שותפות שוות זכויות בנכס. בית הדין האזורי קיבל את עמדת האישה ואולם ערעור שהגיש הבעל לביה"ד הגדול התקבל ונקבע ברוב דעות כי אין לעותרת כל חלק במגרש ובבית. השאלה העומדת לפני בית המשפט: האם בית הדין הרבני נהג שלא בצדק עם

האישה לגבי הנכס בגלל העובדה כי האישה בגדה בבעלה?

רקע עובדתי:

-על הצדדים חל המשטר הרכושי על פי חוק יחסי ממון.
-בני הזוג התגוררו בנכס עם ילדיהם למעלה מ-20 שנה, עד לגירושין.
-הדירה רשומה בטאבו על שם הבעל בלבד.
-האישה בגדה בבעלה.

טענות העותרת:

-האישה טוענת לקיומה של שותפות שוות זכויות בנכס מכיוון שהיו נשואים 20 שנה וניהלו חיי שותפות משותפת.
-ביה"ד ייחס משקל לטענה העובדתית שהעותרת בגדה בבעלה בעודה נשואה לו ולכן שיתוף הנכס נשלל ממנה.
-ביה"ד יישם את הדין הדתי על הסוגיה של שיתוף ספציפי בבית המגורים, ובכך חרג מסמכותו.

טענות המשיב:

- מדובר במגרש שהמשיב קיבל בירושה, הוא היה זה שמימן את הבנייה וגם נשאר רשום כבעליו היחיד.

-האישה לא קנתה לעצמה זכויות בבית מעצם הנישואים ולכן הנכס צריך להישאר בבעלותו של הבעל.

- מעשה הבגידה של האישה אמנם הוזכר, אך לא זכה להתייחסות בהחלטת הדיינים ולכן אין עליה לשנות את פסק הדין.

דיון והכרעה:

- פסק דינו איננו מגלה על פניו שום טעות שבדין, קל וחומר טעות ברורה ומוכחת בעליל אשר משתווה בחומרתה לחריגה מסמכות, ולכן העתירה נדחית.

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי

התורה מדברת על גירושין בפסוקים אחדים, ולפי דברים פרק כד', פסוק א' - "כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָעֵלָהּ; וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו, כִּי-מָצָא בָהּ עֲרֹת דְּבָר - וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ, וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ." , מתפרש עניין הגירושין.

ניתן לראות מכל הנאמר לעיל שהמשפט הישראלי מושתת על המשפט העברי בנושא גירושין. יש בין שני המשפטים המון קווי דמיון אך גם שוני.

לפי הדין העברי והדין הישראלי כאחד, נדרש שיתוף פעולה רצוני מצד בני הזוג בביצוע ההליך. ללא שיתוף פעולה שכזה אין הגירושין יוצאים לפועל.

במדינת ישראל ענייני הגירושין מוסדרים בחוק שיפוט בתי הדיינים 1953 הנותן לבתי הדין הרבניים את הסמכות הבלעדית לפסוק בכל ענייני הנישואין והגירושין מנגד, חוק בתי הדין לענייני משפחה 1995 נותן גם לבתי הדין לענייני משפחה את הסמכות לפסוק בעניינים הנ"ל.

המשפט העברי מחמיר יותר בנושא העילות לגירושין מהמשפט הישראלי, וזאת ניתן לראות לפי המשפט "אפילו הקדיחה תבשילו", שנאמר על ידי בית הלל.

המשפט הישראלי נותן לזוגות שרוצים להתגרש עילות מאוד ברורות, אל מול המשפט העברי שבו יש כמה פרשנויות לעילה אחת. כפי שניתן לראות בעבודתי, הנשים מופלות לרעה בנושא הגירושין, הן במשפט העברי והן במשפט הישראלי מכיוון שהגבר הוא זה שצריך למסור את הגט לאישה ולא להפך. כאשר גבר אינו רוצה לתת גט לאשתו הוא נקרא סרבן גט ובתי הדין מתירים לכפות על הגבר סנקציות והגבלות על מנת שיייתן את הגט. אך ישנה תקנה של רבינו גרשום שתיקן בכדי להשוות כוח האישה לכוח האיש, כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו, כך האישה אינה מתגרשת אלא לרצונה.

ביבליוגרפיה

חקיקה

חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953

חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה-1995

פסיקה

תמ"ש בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, 9780/17, פלונית נ'

פלוני

תמ"ש בית המשפט לענייני משפחה בנצרת, 005052/00, פלוני נ' פלונית

ספרים

קורינאלדי מ', דיני משפחה, תל אביב תשע"ז.

שואה מ', הדין האישי בישראל, תל אביב תשל"ז.

מאמרים

שיפמן פ', דיני המשפחה בישראל, תל אביב תשמ"ט.

משפט עברי

אתר דעת אישות ומשפחה - גירושין

אתר מקרא גשר נכתב על ידי ערן עזרא